

GRČIJA

Jože Mencinger

Povzetek

28

Grki so najprej na referendumu zavrnilo pogoje, ki so jih za novo »pomoč« zahtevale evropske oblasti, nato pa so jih v parlamentu sprejeli. A za evropske oblasti je bilo to prepozno in premalo, Grčijo je bilo treba pokoriti in ponižati, da se ne bi še kdo kdaj spomnil upirati se evropskim oblastem ali na oblast celo pripeljati »radikalno« levico. Grčiji zato jemljejo opravilno sposobnost in jo spreminjajo v nekakšen protektorat. Grki vedo, da dolgov ne bodo mogli plačati, menijo celo, da so nezakoniti, nelegitimni in nemoralni, izkušnje zadnjih šestih let pa jim kažejo, da jih »rešitve« potiskajo v popolno brezizhodnost. Oboje vedo tudi evropske oblasti, ki pa naj bi jih skrbela usoda evra in EU. Za zagotovitev poslušnosti so na kocko postavili celo evro. A da bo evro slej ko prej zašel v težave in postal usoden za evropsko združevanje, je bilo gotovo že ob njegovem rojstvu pred več kot poldrugim desetletjem, ko so dvomi v njegovo večnost in koristnost veljali za nespodoben evro-skepticizem.

Članek opisuje značilnosti grškega gospodarstva in njegov razvoj po letu 2000, nastajanje javnega dolga ter njegovo »reševanje« med leti 2010 in 2014, ter alternative, pred katerimi je Grčija potem, ko so jo evropske oblasti prisilile, da se je odrekla opravljeni sposobnosti.

Ključne besede: Grčija, evro, javni dolg

***

Abstract

In a referendum, Greeks rejected the requirements called for by the European authorities to receive the new "assistance", but then they adopted them by the Parliament. For the European authorities, this was too late and too little. Greece had to be subdued and humiliated so that nobody would ever consider to resist the European authorities, or even to bring the "radical" left to power. Greece was therefore taken away its capability to govern itself and the country was turned into a kind of protectorate. Greeks know that their public debt is unsustainable and even believe that it is illegal, illegitimate, and immoral, while the experiences of the last six years show that the "solutions" are pushing them to a complete impasse. European authorities know this as well, they are but concerned with the fate of the euro and the EU. To ensure obedience even the euro was put on risk. However, at the

time of its birth more than a decade and half ago, it was certain that the euro will sooner or later get into trouble and become fatal for European integration. At that time, doubts in its eternity and usefulness were considered indecent Euro-skepticism.

This paper describes the characteristics of the Greek economy and its development since 2000, the creation of Greek public debt and the “solutions” between 2010 and 2014, and the alternatives facing Greece after the European authorities forced the country to give up the ability to govern itself.

Key words: Greece, euro, public debt

1. Grško gospodarstvo pred in v krizi

Grčija s slabimi 11 milijoni prebivalcev sodi med srednje velika evropska gospodarstva, do zdajšnje krize pa tudi med srednje razvita, na meji med bolj razvitimi »starimi« in manj razvitimi »novimi« članicami EU. Gre za značilno gospodarstvo južnega obrobja EU, ki ga je zdajšnja gospodarska kriza in njeno »odpravljanje« najbolj prizadela in ki je med njo močno zaostalo za povprečjem EU ter drugimi državami južnega obrobja. Nekaj značilnosti grškega gospodarstva in njegovega razvoja je prikazanih v Tabelah 1 in 2 ter na Sliki 1, kjer so (za primerjavo) prikazani še isti makro agregati za Slovenijo.

Tabela 1
Proizvodna struktura grškega gospodarstva

	kmetijstvo	industrija	gradbeništvo	trgovina	finance	nepremič- nine	strokovne dejavnosti	javni sektor
leto	Grčija							
2000	6,6	10,9	7,2	27,2	5,6	11,4	4,3	16,5
povprečje	4,4	9,6	5,7	26,7	4,7	12,9	5,0	18,9
2013	3,7	9,8	1,8	22,7	4,8	16,7	4,6	21,6
	EU28							
2000	2,2	18,5	5,9	19,6	5	9,8	9,6	17,7
povprečje	1,8	16,3	6,3	19,3	5,4	10,4	9,9	18,6
2013	1,7	15,1	5,7	19	5,4	11,2	10,4	19,4

Vir: Eurostat

Tabela 1 kaže nekaj značilnosti proizvodno strukture Grčije z deleži dejavnosti v BDP v letih 2000 in 2013 ter s povprečnim deležem v razdobju 2000-2013. Med njimi velja omeniti naslednje. Delež kmetijstva je v Grčiji več kot dvakrat večji kot v EU, njegovo zmanjševanje

v poldrugem desetletju pa je bilo precej hitrejše. Delež industrije je mnogo manjši od povprečja EU, zmanjševanje pa je bilo počasnejše. Gradbeništvo, ki v povprečju sicer ni močno zaostajalo za deležem v EU, je kriza najbolj prizadela, saj se je s 7.2 odstotka BDP v letu 2000 skrčilo na samo 1.8 odstotka. Delež trgovine je v Grčiji mnogo večji kot v EU, delež financ in zavarovalništva nekoliko manjši. Grški delež poslovanja z nepremičninami je višji kot v EU, mnogo manjši je delež dejavnosti strokovnih storitev. Le malo večji pa je delež storitev javnega sektorja (šolstvo, zdravstvo, uprava). Najpomembnejša gospodarska dejavnost je turizem, ki Grčiji uradno letno prinaša približno 12.5 milijard evrov, neuradno pa najbrž precej več.

30

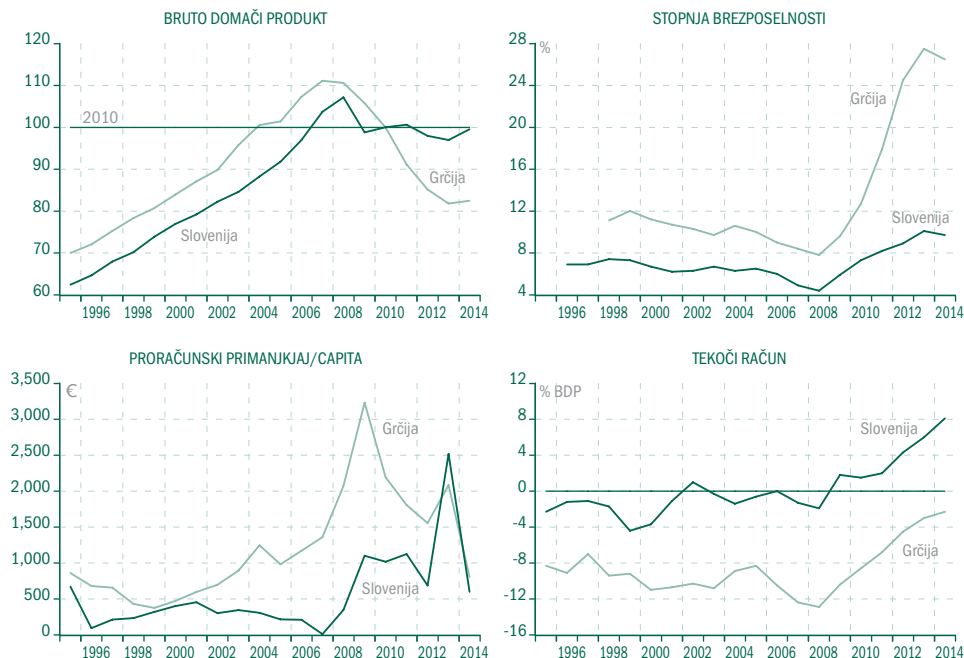
Grško gospodarstvo je kljub temu, da je relativno majhno, precej zaprto. Izredno majhen delež izvoza blaga in storitev v BDP ter velik trgovinski primanjkljaj sta v veliki meri določena že s proizvodno strukturo, predvsem z majhnim deležem industrije. Tudi zato so pozivi k povečanju konkurenčnosti precej odveč, saj je očitno, da Grčija razen turizma nima veliko produktov, ki bi jih sploh lahko izvažala; izvoz na prebivalca Slovenije je približno šestkrat večji kot izvoz na prebivalca Grčije.

Tabela 2
Grško gospodarstvo 2000-2014

Leto	BDP milijoni €	stopnja brezposelnosti	tekoči račun/BDP	proračunski saldo/BDP	izvoz/BDP	uvoz/BDP	javni dolg/BDP
2000	189862	11.2	-11.0	-2.7	23.6	34.6	119.1
2001	196957	10.7	-10.7	-3.3	22.8	33.5	122.0
2002	203186	10.3	-10.3	-3.7	20.3	30.6	123.2
2003	216674	9.7	-10.8	-4.5	18.6	29.4	118.9
2004	227404	10.6	-8.9	-6.0	20.8	29.7	121.8
2005	229430	10.0	-8.3	-4.7	21.3	29.6	121.5
2006	242772	9.0	-10.5	-5.3	21.2	31.7	123.0
2007	251360	8.4	-12.4	-6.0	22.5	34.9	120.3
2008	250243	7.8	-12.9	-9.2	23.4	36.3	116.8
2009	239245	9.6	-10.4	-15.1	19.1	29.4	133.2
2010	226210	12.7	-8.6	-10.8	22.1	30.7	126.9
2011	206159	17.9	-6.8	-9.7	25.5	32.3	171.3
2012	192611	24.5	-4.5	-8.9	28.2	32.7	156.9
2013	185108	27.5	-3.0	-12.3	30.2	33.2	175.0
2014	186541	26.5	-2.3	-4.7	33.0	35.3	177.1

Viri: Eurostat, WB, IMF,
Pripomba: podatki po različnih virih se precej razlikujejo.

Slika 1
Dvajset let gospodarskega razvoja v Grčiji

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Nominalni BDP je vrh dosegel v letu 2007, od takrat se je do 2014 skrčil za tretjino, stopnja brezposelnosti, ki je bila do leta 2009 na ravni desetih odstotkov, je v krizi presegla četrtnino. Pri vseh kazalnikih na enoto BDP velja upoštevati, da jih v veliki meri določa padec BDP, oziroma zmanjšanje imenovalca. Delež primanjkljaja na tekočem računu je vrh z 12,7 odstotki BDP dosegel v letu 2008, nato se je pričel zmanjševati, a predvsem zato, ker se je izvoz krčil počasneje kot uvoz, slednji pa približno tako hitro kot BDP. Veliko hitrost krčenja BDP je treba upoštevati tudi pri interpretaciji podatkov o proračunskem primanjkljaju in javnem dolgu.

Tabela 3

Spremembe komponent agregatnega povpraševanja in nekaj kazalcev uspešnosti med letoma 2008 in 2013

	BDP	C	G	INV	EX	IM	DOLG	ZAP	BREZ	INEQ
EU28	-1.31	-0.95	2.91	-16.73	8.57	1.70	28.3	-1.60	3.8	1.03
Belgija	1.22	4.17	5.49	-9.00	8.10	7.47	17.5	-0.96	20.0	0.00
Bolgarija	-1.99	-4.82	-1.17	-34.76	24.04	-3.91	1.7	-7.03	132.1	2.86
Češka	-2.31	-0.45	1.09	-16.92	17.86	11.69	18.1	1.65	59.1	1.15
Danska	-3.26	-3.01	2.07	-13.82	1.12	-1.64	17.4	-6.93	105.8	-2.80
Nemčija	3.05	5.29	6.82	-3.05	12.74	14.77	13.2	4.56	-29.3	-4.66
Estonija	1.23	-5.90	2.82	-12.70	29.25	19.70	6.3	-2.28	56.3	8.15
Irska	-5.63	-7.75	-13.76	-47.22	9.69	-5.90	98.8	-10.50	104.6	9.62
Grčija	-23.49	-27.42	-18.88	-58.48	-14.96	-43.38	67.7	-20.35	252.5	14.73
Španija	-6.72	-9.25	-2.48	-35.27	15.88	-14.36	57.6	-15.03	130.9	11.35
Francija	0.76	2.38	8.16	-10.01	4.47	2.86	29.3	-1.08	39.1	3.18
Hrvatska	-12.00	-12.21	-3.29	-32.61	-11.46	-25.42	33.8	-14.87	94.3	-3.08
Italija	-7.50	-6.88	-4.31	-23.79	-0.18	-11.16	29.3	-5.28	82.0	6.35
Ciper	-7.85	-12.06	-1.65	-49.81	-9.60	-30.82	52.9	-12.97	329.7	7.11
Latvija	-6.32	-7.44	-12.77	-31.70	21.40	-4.00	29.1	-4.69	54.5	-13.18
Litva	-1.72	-9.68	-2.12	-19.16	44.34	12.83	22.6	-1.08	103.4	-16.16
Luksemburg	1.17	6.62	19.34	-7.72	-0.93	1.45	16.4	3.62	20.4	-4.37
Madžarska	-4.86	-10.20	-0.62	-22.02	15.98	5.77	12.2	2.99	30.7	12.21
Malta	6.40	5.11	8.44	-22.81	15.31	8.29	12.3	9.55	6.6	-1.50
Nizozemska	-3.29	-6.43	4.72	-21.10	12.11	10.12	28.2	-3.75	116.1	-9.77
Avstrija	1.83	4.26	2.93	-0.38	2.27	1.60	14.3	0.27	28.9	13.82
Poljska	14.25	10.21	7.80	4.79	22.26	5.76	12.0	1.35	45.0	0.00
Portugalska	-6.74	-9.92	-6.69	-36.53	14.93	-11.41	60.6	-10.41	92.9	-3.50
Romunija	-1.62	-6.47	-2.63	-23.66	32.17	-0.30	25.6	1.18	25.8	-5.62
Slovenija	-9.49	-5.28	-1.08	-43.84	2.40	-11.50	48.6	-7.72	129.5	5.23
Slovaška	5.06	-1.25	2.86	-16.38	25.04	8.59	25.8	-3.85	47.9	4.49
Finska	-5.08	2.27	2.42	-11.78	-12.62	-8.39	21.8	-3.09	28.1	0.00
Švedska	6.82	9.30	7.54	0.08	2.13	1.46	0.4	0.13	29.0	0.81
Vel. Britanija	-0.57	0.58	3.52	-16.46	4.06	0.09	46.9	-0.97	33.9	2.10

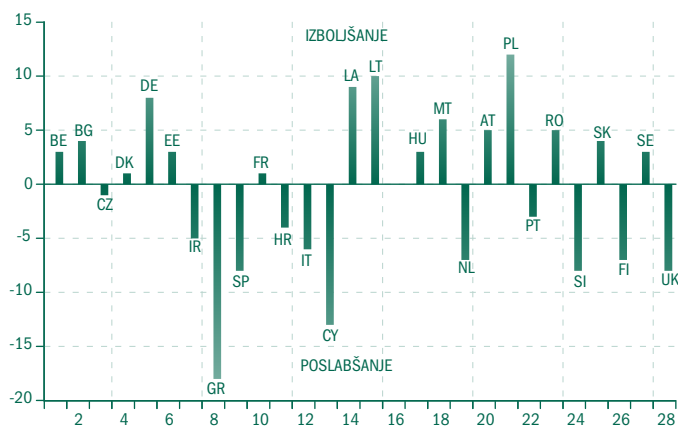
Vir: Eurostat, lastni izračuni, spremembe v odstotkih

Kako katastrofalno se je poslabševalo gospodarsko stanje v Grčiji, kažejo primerjave z dogajanjem v drugih gospodarstvih EU v Tabeli 3 in na Sliki 2. Kriza je namreč močno spremenila relativni položaj članic EU, poglobila razlike med bogatim "severom" in revnejšim "jugom" ter nekoliko zbrisala tradicionalno delitev na razvite "stare" in manj razvite "nove" članice. Upad naložb je bil daleč najpomembnejši dejavnik poglobitve in podaljšanja krize ter povečanja razlik. V EU28 je bil realni BDP v letu 2013 za 1,31 odstotka

manjši kot v letu 2008, zasebna potrošnja je zaostajala za 1 odstotek, javna poraba je bila za 3 odstotke večja, izvoz se je povečal za 8,6 odstotka, uvoz pa le za 1,7 odstotka. Upad investicij za 16,7 odstotka je bil ključen za poglobitev in podaljšanje krize. To posredno kaže, kako katastrofalne so bile ekonomske politike, ki so temeljile na varčevalnih ukrepih, ki jih vsiljevala Evropska komisija. Velika razlika med povečanjem izvoza in uvoza kaže, da si je EU v krizi pomagala s tujim povpraševanjem.

Gospodarski razvoj je prizadel zaposlovanje in socialno kohezijo. Stopnja zaposlenosti (ki jo bolj in bolj uporabljajo za merilo gospodarske uspešnosti) se je zmanjšala v devetnajstih članicah, nespremenjena je ostala v dveh, povečala se je v osmih. V najbolj prizadetih državah, to so Grčija, Španija, Hrvaška, Ciper, Irska in Portugalska, je padec stopnje zaposlenosti presegel 10 odstotkov. Socialna kohezija, merjena s koeficientom neenakost (razmerje med dohodki 20 odstotkov najbogatejših in 20 odstotkov najrevnejših) se je zmanjšala v desetih državah članicah, v treh je ostala nespremenjena, v petnajstih pa se je povečala. Koeficient neenakosti se je za več kot deset odstotkov povečal v Grčiji, Španiji, na Irskem, pa tudi na Madžarskem in v Avstriji, v katerih se je stopnja zaposlenosti, ki je najpomembnejša determinanta socialne kohezije, povečala.

Slika 2
Spremembe relativnih položajev držav EU v času krize

Vir: Eurostat, lastni izračuni

Varčevalna politika je povečala javni dolg, saj so bili njeni učinki na BDP (imenovalec) močnejši od učinkov zaradi zmanjšanja proračunskega primanjkljaja na javni dolg (števec), kar je bilo pričakovano (po študijah IMF-a je davčni multiplikator višji kot 1). Višina dolga je namreč odvisna predvsem od višine dolga v predhodnem razdobju, pomnožene z razliko med obrestno mero in rastjo BDP. Povečanje javnega dolga v državah južnega obrobja EU

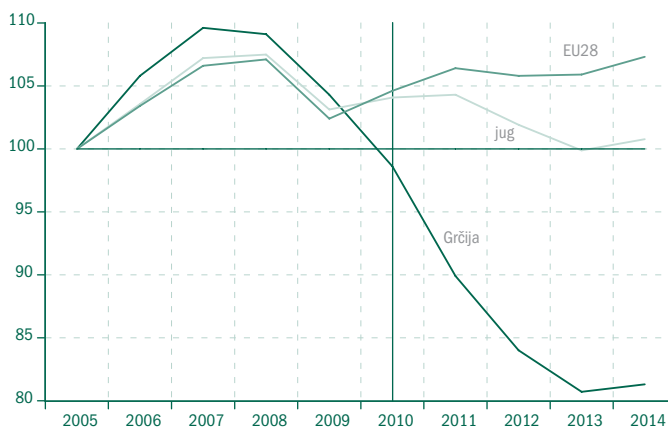
je precej večje kot v srednji in vzhodni Evropi zaradi veliko višjega začetnega dolga (v letu 2008), višjih obrestnih mer in mnogo večjega zmanjšanja BDP; njegovo povečanje s 70 odstotkov BDP v letu 2008 na 130 odstotkov BDP v letu 2013 je bilo ob varčevalni politiki neizogibno. Veliko večje krčenje BDP je v »južnem obrobju« zmanjšalo zaposlovanje ter povečalo brezposelnost precej bolj kot v državah srednje in vzhodne Evrope.

Tabela 4
Agregati končnega povpraševanja v Grčiji

Leto	BDP	Poraba prebivalstva	Investicije	Državna poraba	Izvoz	Uvoz
2005	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
2006	105.8	102.7	127.2	105.5	105.2	113.7
2007	109.6	106.7	141.0	110.9	116.4	130.9
2008	109.1	110.0	131.1	108.5	120.4	134.2
2009	104.3	108.5	94.8	110.3	98.2	107.9
2010	98.6	100.5	84.4	105.5	102.7	102.0
2011	89.9	89.6	70.5	98.6	102.7	92.7
2012	84.0	82.3	55.8	93.7	103.9	84.3
2013	80.7	80.6	46.6	87.6	106.2	82.9
2014	81.3	81.7	45.6	86.8	115.7	89.0

Vir: Eurostat, lastni preračuni

Slika 3
Dinamika BDP v Grčiji, preostalem »južnem obrobju« in EU28

Vir: Eurostat
Pripomba: preostalo južno obrobje so: Italija, Portugalska, Španija, Irska, Ciper

Daleč najbolj je bila s krčenjem vseh makroekonomskih agregatov v krizi prizadeta Grčija. BDP se je med letoma 2008 in 2013 skrčil za 23,5 odstotka, zasebna poraba za 27, javna poraba za 18 odstotkov, uvoz za 43, izvoz za 15 odstotkov in investicije v osnovna sredstva za kar 58 odstotkov!! Javni dolg se je povečal za dve tretjini, stopnja zaposlenosti se je zmanjšala za 20 odstotkov, stopnja brezposelnosti se je povečala za 20 odstotnih točk, od 7 na 27 odstotkov. Koeficient neenakosti se je povečal za 15 odstotkov. Le s povečanjem javnega dolga je Grčijo do leta 2013 prehitela Irska, a že v letu 2014 je primat spet prevzela Grčija. Na kratko. Grčijo so »zdravila« EK, ECB in MDS v nekaj letih spremenila v deželo tretjega sveta, ki bo za okrevanje od »pomoči« potrebovala več desetletij. Dinamika agregatov končnega povpraševanja je prikazana v Tabeli 4, primerjava dinamike BDP v Grčijo z dinamiko v preostalem južnem obrobju pa na Sliki 3.

2. Dajali ste nam denar, da bi ga zapravili, kar smo naredili, zdaj pa ga hočete nazaj

Hitro povečevanje javnega dolga ni grška posebnost. Po podatkih MDS se je javni dolg med letoma 2008 in 2014 v svetu povečal s 65% BDP na 80%, v razvitih gospodarstvih z 79% na 105%, v evro območju z 69% na 94%. Ta povečanja so cena zablod privatnega finančnega sektorja, ki so jih prenesli na javni sektor.

Ko govorimo o grškem javnem dolgu, se le malokdo sprašuje, kako je dolg nastal, kako so ga zdajšnji upniki soustvarjali in kako so ga »rešitelji« povečevali. Zato moramo pri njegovem nastajanju razlikovati med razdobjem pred »reševanjem« in po njem. V prvem lahko razlikujemo še tri pod-razdobja: 1981-1993, 1993-2007, 2007-2009.

V razdobju med letom 1981 in 1993 je grški javni dolg narasel s 25 na 91 odstotkov BDP; temu je sledilo razdobje »stabilizacije«, v katerem se je javni dolg zaradi hitre rasti gospodarstva povečeval počasneje. V tem pod-razdobju je Grčija s 100 odstotnim javnim dolgom leta 2001 vstopila v evro območje. Med letom 2007 in 2009 se je po reviziji podatkov dolg dvignil na 127 odstotkov BDP. Pri tem ne gre spregledati, da se je po vstopu Grčije v evro območje drastično povečal dolg prebivalstva in nefinančnih družb, pri katerem so sodelovale evropske in grške banke, kar je leta 2009 izzvalo bančno krizo. Krizo, ki jo je ustvaril privatni finančni sektor, so tudi v Grčiji prevladali na javni sektor.

Grški javni dolg po letu 1981 ni nastajal zaradi prevelike javne porabe; med 1995 in 2009 so bili povprečni javni izdatki v Grčiji z 48 odstotki BDP celo nekoliko nižji od povprečja v denarni uniji (48.4%). Med primarnimi izdatki so le izdatki za vojsko s 3 odstotki BDP krepko presegali povprečje v evro območju (1.4%); razlika med grškim deležem BDP za orožje in deležem BDP za orožje v evro območju naj bi k dolgu prispevala 40 milijard evrov; velik del tega je šlo za nakupe orožja v deželah zdajšnjih upnikov. Primarni primanjkljaj se je povečeval še zaradi slabega pobiranja davkov in socialnih prispevkov ter zniževanja stopenj davkov na dobičke. Mnogokrat se med pomembnimi razlogi za grško krizo omenjajo visoke pokojnine in veliko število upokojujencev. Nekaj podatkov za to je v Tabeli 5 (le do 2012).

Med delovno aktivnimi prebivalci Grčije je približno tretjina samozaposlenih, kar se kaže v nizkem deležu plač v BDP, ki pa se je v kriznem razdobju še zmanjšal s 37 odstotkov na 31 odstotkov BDP. Visok delež oziroma povečanje deleža pokojnin na 17 odstotkov BDP je v veliki meri povezan s padanjem osnove, torej BDP, hitro povečanje deleža v letu 2012 pa z odločitvijo ustavnega sodišča v prid upokojemcem, v manjši pa z rastjo povprečne pokojnine in povečanjem števila upokojemcev.

Tabela 5
Pokojnine v Grčiji

36

	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Prebivalstvo v 000	11127	11163	11186	11187	11153	11123	11092
BDP milijoni €	217830	232831	242096	237431	226209	207751	194203
Pokojnine milijoni €	26357	28638	30746	32053	31443	30955	33986
delež v BDP %	12,1	12,3	12,7	13,5	13,9	14,9	17,5
Število upokojemcev	2526	2568	2601	2638	2649	2686	2695
Mesečna pokojnina €	870	929	985	1013	989	960	1051

Vir: Eurostat

Daleč najpomembnejši razlog rasti dolga je bil učinek »snežne kepe«, po katerem se dolg avtomatično povečuje, če je obrestna mera višja od gospodarske rasti. To naj bi k porastu dolga prineslo kar dve tretjini; tretjino gre pripisati izgubi davčnih prihodkov predvsem zaradi odpravljenega omejevanja kapitalskih tokov. Po podatkih o tokovih kapitala med odlivi iz Grčije in prilivi v deželah, kamor se je kapital selil, naj bi kumulativni odliv kapitala med 2003 in 2009 znašal kar 200 milijard evrov.

Gospodarsko rast je po letu 2001 poganjala potrošnja; BDP v Grčiji je rasel hitreje kot v drugih evropskih državah, javni dolg je ostajal stabilen, privatni dolg pa se je povečeval. Velika potrošnja omogočena s krediti in prilivom kapitala je ob zelo majhnih možnostih izvoza (Grčija malone nima industrije sposobne izvažati) vodila k velikemu primanjkljaju na tekočem računu. Ekspanzijo so izkoriščale države EU, v katerih je Grčija na kredit kupovala večino trajnih potrošnih dobrin pa tudi podmornice, tanke in drugo orožje. Zaradi višje inflacije je lahko ponujala privlačne obrestne mere tujim finančnim skladom in tako privabljala kapital.

Ko se je začela kriza, se je pokazalo, da je grški bančni sistem prezadolžen; odvisnost od kratkoročnega financiranja je ustvarila velike likvidnostne težave in dvome o kapitalski ustreznosti bank. Oktobra 2008 jim je vlada zagotovila sveženj pomoči v višini 28 milijard €, od tega 5 milijard za izpolnitev zaostrenih kapitalskih zahtev, preostali del sredstev je bil obljubljen v obliki jamstev. Tujim bankam, ki so imele približno 140 milijard evrov terjatev (45% do države, 16% do bank in 39% do nefinančnega sektorja) je »bailout« brez

prestrukturiranja javnega dolga omogočil znižanje terjatev s 45 milijard na 24 milijard evrov. Takratna grška vlada je s poudarjanjem javnega dolga in primanjkljaja bančno krizo predstavljala kot krizo javnega dolga; neprestano poročanje o slabem gospodarskem stanju je dvigovalo donose na grške obveznice.

Oktober 2009 je PASOK z geslom "imamo denar" in obljubami o prerazdelitvi bogastva, reševanju socialnih problemov in zaščiti najbolj ranljivih zmagal na volitvah. A le nekaj tednov po volitvah se je po revizijah statističnih podatkov in ob stalnih napovedih varčevalnih ukrepov in zniževanju bonitetnih ocen politično ozračje močno spremenilo. Vlada je v "izrednih razmerah" odobrila dodatno injekcijo javnih sredstev za reševanje bank, kar je bremena krize preneslo na grške davkoplačevalce. Novi varčevalni ukrepi objavljeni februarja in marca 2010 so pospešili poslabšanje javnih financ, donosi na grške obveznice so dosegli 30 odstotkov, grška vlada je izgubila dostop do finančnih trgov in 23. aprila 2010 članice evro območja in Mednarodni denarni sklad zaprosila za pomoč.

Tako se je v letu 2010 začelo evropsko »reševanje« grške krize. Podatki o dogajanjih med 2010 in 2015 razkrivajo, da je bila »pomoč« namenjena reševanju zasebnih bank oziroma zmanjšanju njihove izpostavljenosti do grških državnih obveznic. Državne pomoči, ki so jo dobile banke, predvsem tuje (francoske in nemške), ni spremljal predhodno »striženje« lastnikov kapitala in hibridnih instrumentov!! »Reševanje« Grčije, ki se je začelo maja 2010, je le ustvarjalo dolg do novih upnikov: posameznih članic evro območja, Evropskega sklada za finančno stabilnost (EFSF), MDS in ECB.

• Dvostranska posojila članic evro področja

Za dvostranska posojila članic evro območja iz leta 2010 je bila značilna visoka obrestna mera, ki naj bi bila »spodbuda« za čimprejšnjo vrnitev na tržno financiranje dolga; ob določbi, da je obrestna mera euribor in 300 bazičnih točk, je obrestna mera znašala 4.6%. Ker so si nekatere države lahko sposodile denar po nižji obrestni meri, naj bi jim to celo omogočalo zaslužek. Vendar so se pogoji postopoma omilili na euribor in 50 bazičnih točk, kar je implicitno priznanje, da so bili začetni pogoji oderuški. Posojila so bila predstavljena kot pomoč Grčiji za izplačila plač in pokojnin, plačila dobaviteljem in za dokapitalizacijo bank, kar pa je zavajajoče; dvostranska posojila so bila uporabljena predvsem za odplačilo dolga; med majem 2010 in septembrom 2011 je bilo za to uporabljeno 86% posojil, preostanek pa za podporo proračunu in za ustanovitev sklada za stabilnost grškega finančnega sistema.

Tabela 6

Dvostranska posojila članic evro območja

	mil. €		mil. €		mil. €
Nemčija	15165,3	Belgija	1942,5	Slovenija	243,5
Francija	11388,6	Avstrija	1555,0	Luksemburg	139,9
Italija	10007,5	Portugalska	1102,4	Ciper	109,6
Španija	6649,9	Finska	1004,0	Malta	50,6
Nizozemska	3193,7	Irska	347,4	SKUPAJ	52899,9

Vir: Truth Committee on Public Debt, Athens 2015

Posojilo so spremljali pogoji za izpolnjevanje programa, ki naj bi vzpostavil zaupanje in fiskalno vzdržnost skozi fiskalni napor, konkurenčnost z reformami, kot so znižanja plač in ugodnosti, in varovanje stabilnosti finančnega sektorja. Dejansko je posojilo ponudilo varen izhod imetnikom grških obveznic, ki so želeli zmanjšati svojo izpostavljenost. Šlo je pravzaprav za zamenjavo upnikov. Pogoji, ki so jih postavljali novi upniki, so le še zmanjšali sposobnost Grčije, da plača dolg, saj so krčili BDP in povečevali zadolževanje, »strukturne reforme« naložene grškemu gospodarstvu in družbi so pričakovano prinesle le krčenje gospodarstva, povečanje brezposelnosti in socialno bedo.

• Evropski sklad za finančno stabilnost

EFSF, s sedežem v Luksemburgu, je bil ustanovljen leta 2010, dve leti po izbruhu finančne krize. Zagotavljal naj bi ohranitev finančne stabilnosti v Evropi. Posojila EFSF se financirajo z izdajo finančnih instrumentov, ki so podprti z jamstvi držav članic evro območja. Garancije so se v letu dni povečale od 440 milijard € v letu 2010 na 780 milijard € v letu 2011. Financiranje so izkoristile države južnega obrobja EU, vendar so se Portugalska, Španija, Irska in Ciper leta 2013 umaknile iz sheme. Sčasoma je shemo zamenjal Evropski mehanizem za stabilnost - ESM. Odobreno posojilo EFSF Grčiji je znašalo 141,8 milijard evrov; od celotnega odobrenega zneska, je bilo 108 milijard evrov izplačanih v letu 2012, 25,3 milijard evrov v letu 2013 in 8,3 milijard v letu 2014; vračilo posojil naj bi zapadlo leta 2054.

Po pravilih delovanja EFSF država posojilojemalka plača stroške financiranja plus 10 bazičnih točk provizije za jamstvo. Za vsako črpanje posojila je potrebno plačati pristojbino v višini 50 bazičnih točk. Država financira dejavnosti EFSF tudi, če odobrenega posojila ne črpa. Stroški posojil so Grčijo med 2012 in 2014 stali 740 milijonov evrov, vendar so plačevanje obresti odložili do leta 2023. Le majhen delež teh posojil je namenjen rednemu delovanju države. Večina EFSF posojil se uporablja za poplačilo dolgov.

• Mednarodni denarni sklad

Pogajanja o financiranju grškega dolga z MDS so se začela v marcu 2010. MDS je od začetka z dvomi spremljal zahteve za hitro finančno konsolidacijo in veliko zmanjšanje povpraševanja ter poudarjal tveganost programa, vendar pa v svojih analizah uporabil nerealistične podatke in maja 2010 Grčiji odobril »stand-by« kredit v višini 20.1 milijarde evrov (Grčija je odplačala 9.1 milijardo), marca 2012 pa kredit v višini 11.9 milijarde, ki ga Grčija še ni odplačala. Izposojanje je bilo drago; stroški obresti in drugi stroški posojil MDS naj bi v petih letih presegli 3 milijarde evrov. MDS je v primeru Grčije leta 2010 zaobšel svoje načelo, da morajo privatni dolžniki, preden vstopi MDS, odpisati 50% svojih terjatev.

39

• Evropska centralna banka

Evropska centralna banka je pri financiranju grškega dolga sodelovala z nakupi državnih obveznic. Med majem 2010 in septembrom 2012 je na sekundarnem odkupila za 210 milijard državnih obveznic Italije, Španije, Irske, Portugalske in Grčije. Konec maja 2015 je njihova skupna vrednost znašala 138 milijard evrov, od tega vrednost odkupljenih grških obveznic 27 milijard evrov. ECB je največji upnik pri kratkoročnih in srednjeročnih obveznostih Grčije, Grčija naj bi samo v letošnjem letu ECB in centralnim bankam evro območja morala plačati 6.7 milijarde evrov. Z nakupom grškega javnega dolga na sekundarnem trgu je ECB omogočila zmanjšati izpostavljenost francoskih in nemških bank, nakup na sekundarnem trgu pa je zvišal ceno obveznic. Tudi ECB je nakup pogojevala; v letu 2010 se je pridružila pogojevanju držav članic evro skupine in MDS. Delež dolga Grčije, ki ga je ECB pridobila z nakupom obveznic, je februarja letos znašal 12 odstotkov dolgov, ki jih je ECB pridobila z nakupi obveznic v petih članicah evro območja (delež Italije je 52 odstotkov, Španije 20, Portugalske 10 in Irske 6).

• Privatni upniki

Po zavrnitvi upnikov za delen odpis dolgov, se je javni dolg od konca 2009 do konca leta 2011 povečal z 299 milijard € na 355 milijard €. Z množično odprodajo grških obveznic je bil javni dolg Grčije v zasebni lasti prenesen na države evro območja in MDS; delež obveznic v grškem dolgu se je z 91,1% v letu 2009 skrčil na 70,5% v letu 2011, medtem ko se je delež posojil s 5,2% povečal 25,3%.

V letu 2010 in 2011 se je BDP Grčije skrčil za 4,9% in 7,2%, kar je samodejno privedlo do neizpolnitve skoraj vseh fiskalnih ciljev in vse večjega nasprotovanja »varčevanju«. Februarja 2011 je trojka zahtevala dodatno znižanje porabe. To je bil jasen znak, da je prvi paket treba nadomestiti z novim. Konec oktobra 2011 je Svet EU sprejel nov program za Grčijo, s 130 milijardami € dodatnih posojil, v katerem pa je bil predviden tudi 50% odpis nominalne vrednosti obveznic. Prestrukturiranje dolga je bila končana marca 2012,

ko so bile obveznice zamenjane z novimi. Med večjimi poraženci delnega odpisa so grške institucije javnega prava, ki so svoje prihranke morale imeti v državnih obveznicah, in mali imetniki obveznic; prve naj bi izgubile 16.2 milijard evrov, kar pa, ker so javne, ni imelo vpliva na skupni znesek neporavnane dolga. Svoje prihranke naj bi izgubilo tudi 15.000 družin, saj so banke več let (podobno kot pri nas) prodajale državne obveznice kot obliko ničelnega tveganja varčevanja.

Tabela 7
Uporaba financiranja, 2010-2015

40

	mrd. €	%
Financiranje	243,2	100
amortizacija dolga	112,5	46,3
rekapitalizacija bank	48,2	19,8
stroški odpisov PSI	34,5	14,2
drugo	23,4	9,6
proračunska bilanca	24,6	10,1

Vir:
Truth Committee on Public Debt, Athens 2015

V novo posojilo je bila vključena dodelitev 48 milijard € za dokapitalizacijo bank. Prestrukturiranje dolga je bila končano decembra 2012, ko je ECB izvedla re-odkup grških obveznic. To je še dodatno zmanjšalo dolg, povsem pa se je spremenila struktura upnikov. Delež obveznic se je od leta 2011 zmanjšal z 91,12% na 20,69% v letu 2014, delež posojil pa se je povečal s 5,21% v letu 2009 na 73,06% v letu 2014. Za kaj je bila porabljena pomoč kaže Tabela 7, kakšna je zdajšnja struktura upnikov pa Tabela 8.

Tabela 8
Javni dolg Grčije, 30.4.2015

	mrd. €	%
zakladne menice	14,9	4,8
obveznice – privatni sektor	39,4	12,6
obveznice pri ECB	19,9	6,4
obveznice pri centralnih bankah	7,3	2,3
EFSF	130,9	41,9
članice evro območja	52,9	16,9
posojila MDS	20,6	6,6
kratkoročna posojila	10,3	3,3
Ostalo	16,5	5,2
SKUPAJ	312,7	100

Vir: Truth Committee on Public Debt, Athens 2015

V obdobju »reševanja« (2010-2014) je javni dolg doživel največji porast. Dva programa pomoči sta dejansko reševala zasebne upnike, Grčiji pa nista pomagala. »Reševanje« je temeljilo na napačnih predpostavkah o funkcioniranju gospodarstva. Pomoč so sproti izničili pogoji, ki so jih postavljali upniki, popravke v števcu je izničilo zmanjševanje imenovalca. Gospodarska uspešnost se je še poslabšala in razmerje med dolgom in BDP povečalo; zdajšnji grški javni dolg je nevzdržen. Za razliko od splošnega mnenja, da Grčija ne izvaja reform, je Grčija radikalno a povsem stihijsko izvajala tako imenovane strukturne reforme (odpuščanje, zmanjševanje plač in pokojnin, krčenje sociale).

Kako zgrešene so bile napovedi mednarodnih institucij in »reševalcev«, kaže, na primer poročilo MDS ob grški zahtevi za stand-by iz leta 2010. BDP naj bi se po prognozah MDS med 2009 in 2014 zmanjšal za 1,5% (ob napovedani dinamiki: -4,0% v letu 2010, -2,6% v letu 2011, + 1,1% v letu 2012 in + 2,1% v letih 2013 in 2014). Dejansko se je BDP v tem razdobju zmanjšal za 22%. Že oktobra 2010 je MDS postal previdnejši in odkril, da fiskalna konsolidacija običajno zavira oživljanje, v 2011 je Oliver Blanchard priznal, da je varčevanje slabo za rast, in v 2013, da "so fiskalni multiplikatorji bistveno višji, kot se implicitno predpostavlja" in da je treba državam omogočiti dostop do sredstev sklada »brez zatekanja k ukrepom, ki uničujejo nacionalno ali mednarodno blaginjo". Kljub takšnim ugotovitvam zdajšnji scenarij reševanja še naprej temelji na nerealnih predpostavkah; po njih naj bi se razmerje dolg/BDP zmanjšalo s 177,1% v letu 2014 na 139,4% leta 2019, rast naj bi prispevala za 27,3% in primarni presežki 19,9%. Okrevanje naj bi vodilo domače povpraševanje, prispevek javnega povpraševanja k rasti naj bi bil pozitiven, okrevanje bi imelo negativen učinek na uvoz. Pri tem ostaja nejasno, kako naj se krepí domače povpraševanje, če se povečuje brezposelnost in znižujejo plače, kako naj k povpraševanju prispeva zmanjšanje javnofinančnih odhodkov in kako naj Grčija nadomešča uvoz brez ustreznih domačih proizvodnih kapacitet.

3. Grexit ? Ne, protektorat !

Po nekaj letih katastrofalnih gospodarskih rezultatov, ki so Grčijo spremenili v državo tretjega sveta, je bil v januarju letos izvoljena »radikalna« Siriza. Gospodarski problemi Grčije so s tem postali predvsem politični problemi, saj naj bi širjenje »radikalne« levece ogrozilo obstoječi evropski red.

V začetku julija so Grki na referendumu evropskim oblastnikom rekli »NE«, ki je bil presenetljivo močan, če upoštevamo grožnje s posledicami in vrste pred bankami. Evropski »državniki« so NE sprejeli kot nekakšno žalitev, in bi morda kljub nasprotnim zagotovitvam, vsaj intimno Grčijo, želeli kaznovati z »izgonom iz raja« izključitvijo iz evro območja. Res ne sodi tja, a to je bilo jasno že, ko je evro nastajal (»Tolar in evro«, *Gospodarska Gibanja*, februar 1998) in preden je Grčija vstopila v evro območje. Razlog je bil enostaven; članice evro območja niso in ne bodo postale »optimalno denarno področje«, zato se bo evro iz največjega dosežka evropskega združevanja v slabih časih spremenil v njegovo grožnjo.

Teoretični pogledi na optimalno denarno področje in evro, ki so nedvomno kazali, da je evro političen projekt brez trdnih ekonomskih temeljev, segajo v šestdeseta in sedemdeseta leta prejšnjega stoletja. Mundell (1961), McKinnon (1963), Kenen (1969), Haberler (1970), Fleming (1971), Johnston (1971), Ishijama (1974) so najbolj znani teoretiki razprav o optimalnem denarnem območju. Čeprav se njihovi teoretični kriteriji za obstoj optimalnega denarnega področja močno razlikujejo ali pa si celo nasprotujejo, se v primeru evro območja malone seštevajo, zato je bilo očitno, da bo evro slej ko prej zabredel v težave, saj se bodo z izgubo tečajnih politik na področju, ki ni optimalno denarno področje, gospodarske in socialne razlike med posameznimi deli EU povečale in ne zmanjšale. Pomisleki ekonomske narave, ki so jih pred uvedbo evra izražali predvsem nemški ekonomisti, so bili spregledani; kriterije za vstop so prilagodili političnim potrebam, ki 120 odstotkov javnega dolga v bruto domačem produktu in njegovo nekajletno zmanjševanje izenačijo kar z zahtevanimi 60 odstotki. Koristi denarne unije, ki naj bi izhajale iz znižanja transakcijskih stroškov, povečanja trgovinske menjave in učinkovitosti investicij, ne odtehtajo stroškov unije, ki ni optimalno denarno področje, predvsem povečanja brezposelnosti in njenih političnih posledic.

Izkustveni argumenti za ustvarjanje enotnega denarnega področja, kot so praktično delovanje denarne zveze med Nemčijo, državami Beneluksa in Avstrijo, denarna unija ZDA ali sklicevanje na razdobje zlatega standarda konec 19. in na začetku 20. stoletja so malo uporabni ali pa bi bili vsaj enako uporabni kot protiargumenti. V primeru denarne zveze med Nemčijo na eni strani ter Avstrijo in Beneluksom na drugi je šlo za "de facto" in ne "de iure" denarno zvezo med centralno državo in sateliti. Gospodarsko so države te zveze skoraj enako razvite, socialna homogenost pa močno presega homogenost evrskih držav. Primerjanje evro območja z enotnim denarnim področjem ZDA je še manj upravičeno; mobilnost dela v ZDA je neprimerno višja kot je v Evropi, fiskalni prihodki in odhodki zvezne oblasti v ZDA so trikrat tolikšni kot so skupni prihodki in odhodki vseh držav (states) in lokalnih skupnosti skupaj, fiskalni transferji in drugi ukrepi za enakomernejši gospodarski razvoj, torej za hitrejši razvoj posameznih držav pa so prav tako veliki. V Evropi je drugače. Mobilnost dela je majhna, razlike v gospodarskih sistemih so, kljub vsaj navidezni makroekonomski homogenizaciji, ki jo določajo maastrichtski kriteriji, velike. Fiskalni prihodki in odhodki centralne oblasti bodo slej ko prej ostali majhni, za enkrat vsa sredstva, ki jih dobi "centralna oblast" dosegajo le tridesetino fiskalnih prihodkov in izdatkov držav članic, kar onemogoča fiskalne transfere za popravljanje nesimetričnih učinkov centralne denarne oblasti. Če ekonomskim pomislekom dodamo še politične, socialne, vrednostne, jezikovne in druge razlike med članicami EU, je jasno, da koristnost in trajnost evra nista bila zagotovljena.

Čiste gospodarske posledice bankrota Grčije, ki ima le 1.6 odstotka BDP Evropske unije, in njenega izstopa iz evrskega območja bi morale biti za evro območje in EU malone zanemarljive, če bi šlo za trdno gospodarsko in politično skupnost. Ker ne gre, njene voditelje skrbi usoda evra, a še mnogo bolj naraščanje levega »radikalizma« v večjih evropskih

državah in vse večji dvomi v zdajšnjo EU in njen način »reševanja« gospodarske krize. Zato bi pravzaprav težko govorili po pogajanjih, saj so bile moči neizenačene, evropske oblasti so pet mesecev »pogajanj« na vse mogoče načine izsiljevale Grčijo in jo pripeljale na rob popolnega finančnega zloma in propada bank, ter popolne zaustavitve gospodarstva. Z »reševanjem« grške krize se je prvič kot praktično in spodobno postavilo vprašanje o morebitnem izstopu ali »začasni« izključitvi članice ter vprašanje, ali bi izključitev koristila ali škodovala evru, oziroma ali se je z grško krizo začel konec evropskega »bratstva i jedinstva«. Za zdaj kaže, da si evropski »državniki«, kljub takšnim zelo odkritim željam nemškega finančnega ministra, le niso upali zrušiti največjega »dosežka« evropske integracije. Odločitev so prenesli na Grčijo, ki prav tako ni upala zapustiti evrskega območja in je raje postala protektorat. Vendar pa so o možnosti tiskanja »bonov« v Grčiji razmišljali kot nekakšnem zasilnem izhodu, če bi jih v to prisilili, kar bi bil najbrž odločilen korak za vrnitev k drahmi. Ne za pet let, kot so predlagali Nemci, za zmeraj.

Po dolgih pogajanjih finančnih ministrov so predsedniki vlad članic evro območja sprejeli izjavo, v kateri poudarjajo potrebo po obnovitvi zaupanja v grške oblasti kot predpogoj za sporazum o novem programu ESM. Po njej je morala Grčija že do 15. julija uzakoniti prvi sklop ukrepov, ki so bili sprejeti po dogovoru z »institucijami«, kar je novo ime za osovraženo trojko. Med ukrepe, ki jih mora sprejeti Grčija, sodijo:

- povišanje stopenj DDV in širitev davčne osnove za povečanje davčnih prihodkov;
- zagotovitev srednjeročnega primarnega presežka v višini 3.5 odstotka BDP do leta 2018, v skladu z letnim načrtom, s katerim bi se strinjale »institucije«;
- izvedba ambiciozne pokojninske reforme in kompenzacija odločbe ustavnega sodišča o pokojninski reformi iz leta 2012, ki je povečala pravice upokojenцев;
- sprejem ambiciozne reforme trga proizvodov z izvajanjem vseh priporočil OECD, vključno z nedeljskim odpiranjem trgovin, odpiralnih časih, prodaji zdravil, lastništvom farmacij, mlekarin in pekarn;
- privatiziranje operaterja prenosnega omrežja električne energije, razen če je mogoče najti nadomestne ukrepe, ki imajo enak učinek;
- pregled in spremembe določb o kolektivnem pogajanju in odpuščanju v skladu z urnikom, ki ga predlagajo »institucije«. Vse spremembe, morajo temeljiti na najboljših mednarodnih in evropskih praksah, in ne smejo vključevati vrnitve na politike, ki niso združljive s cilji spodbujanja trajnostne in vključujoče rasti;
- popolno izvajanje določb Pogodbe o stabilnosti, usklajevanju in upravljanju v ekonomski in monetarni uniji; v primeru neizpolnitve obvez, mora Fiskalni svet po posvetu z »institucijami« takoj zmanjšati javne izdatke.
- sprejem ukrepov za okrepitev finančnega sektorja, vključno z odločnim ukrepanjem pri slabih oziroma nedonosnih posojilih;
- sprememba in nadomestitev zakonodaje, sprejete v letu 2015, ki ni bila dogovorjena z »institucijami« in je v nasprotju z zavezami iz programa;
- zagotovitev popolne pravne neodvisnosti ELSTAT;
- zagotovitev posodobitve, pocenitve in »de-politizacije« javne uprave do 20. julija po pogovorih z »institucijami«.

Z razširjenim programom privatizacije mora grška vlada pridobiti 50 milijard evrov, ki jih prenese na poseben sklad, pol naj bi jih porabili za dokapitalizacijo bank, pol pa za odplačilo novega posojila ESM in naložbe v skladu z Junkersovo idejo pospeševanja naložb. Ta sklad (ki naj bi bil po prvotnem nemškem predlogu v Luksemburgu) ostaja v Grčiji, a pod popolnim nadzorom »institucij«. Vlada se mora posvetovati, »institucije« pa strinjati z osnutki zakonodaje na posameznih področjih preden gredo osnutki v parlament.

44

V grško zakonodajo se vrača niz pogojev, ki je še bolj kaznovaleen od tistih, ki so jih Grki zavrnili na referendumu. Najbrž ni mogoče spregledati, da se je Grčija spremenila v protektorat, nad katerim bedi Evropska komisija. Nabor ukrepov, ki jih je sprejel grški parlament, sega na vsa gospodarska področja in daleč presega vse, na čemer naj bi temeljilo evropsko združevanje. Cela vrsta zahtev nima veliko opraviti s krizo (odpiralni časi trgovin?), druge imajo za očiten cilj ustrahovanje in uničenje »radikalne« levice, tretje kažejo na nespoštovanje tradicionalnih nacionalnih vrednot in njihovo zamenjavo z »nemškimi«. Skupno zahtevam pa je, da se tudi v tretjem poskusu »reševanja« grškega dolga ohranja gospodarska politika, ki ne more pripeljati do oživljanja gospodarstva. Razprave o grškem dolgu razkrivajo, da se za navidezno enotnostjo evrskih držav o reševanju Grčije skrivajo velike razlike med »severnim centrom« in »južno periferijo«, ki se jim vse bolj pridružujeta tudi ECB in MDS¹. MDS je eksplicitno ocenil, da je moratorij na odplačevanje in prolongiranje kreditov za 20 let ali ustrezen odpis dolga nujen za uspešno sanacijo!!!

Zaveze so ultimat za začetek pogajanj z grškimi oblastmi o finančnih potrebah novega programa, ki so jih »institucije« ocenile na 86 milijard evrov. A to še ne pomeni, da bo Grčija po potrditvi zahtev v grškem parlamentu dobila pomoč v okviru ESM; vrh evro skupine samo poziva k razpravi kot nujni. Dogovore lahko zaustavljajo ali zadržujejo posamezne članice s pomočjo svojega parlamenta ali ustavnega sodišča, nedvomno pa je, da bo v kriznem stanju, v kakršnem se je znašla Grčija, treba najti zasilne začasne rešitve, ki bodo omogočile odprtje bank in preprečile kolaps grškega bančnega sistema. Odločilno pri tem bo ravnanje ECB pri zagotavljanju likvidnosti in omogočanju, da Grčiji preživi mesece do sklenitve sporazuma, in kratkoročni premostitveni krediti iz mehanizmov evro območja oziroma EU.

1 <http://www.theguardian.com/news/datablog/2015/jul/15/the-imf-position-on-greece-explained>
<http://www.theguardian.com/business/2015/jun/30/greek-debt-troika-analysis-says-significant-concessions-still-needed>